

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA BUMBEȘTI – JIU, JUDEȚUL GORJ, CAMPANIILE 1997 – 1999

Vasile Marinoiu, Olimpia Bratu

Săpăturile arheologice desfășurate între anii 1997-1999 la Bumbești Jiu au avut în vedere cercetarea a două puncte: Bumbești Jiu – “Gară” și Bumbești Jiu – “Vârtop” (orașul Bumbești Jiu, județul Gorj). Cercetările au fost conduse de directorul Muzeului Județean Gorj, Vasile Marinoiu; din colectiv au făcut parte directorul adjunct, Gh. Calotoiu, Dumitru Hortopan și Olimpia Bratu, muzeografi la aceeași instituție.

În cadrul acestor cercetări s-au efectuat săpături în așezarea civilă romană de la Bumbești Jiu-„Gară” și în castrul cu val de pământ și așezarea civilă de la „Vârtop”(la cca. 800 m. nord de castrul cu zid de piatră).

În punctul Bumbești Jiu – “Vârtop” s-au deschis două secțiuni în anul 1997, una în castrul cu val de pământ și alta în așezarea civilă, aici continuând cercetările cu alte două secțiuni, una în 1998 și alta în 1999.

Secțiunea S1/1997 are dimensiunile de 6 x 2 m și s-a trasat la 35 m nord de valul sudic și la 60 m est de zidul *horreum* – ului. Aici s-au descoperit fragmente de cărămizi, țigle și un vârf de *pillum* puternic corodat.

Secțiunea S2/1997, cu dimensiunile de 7 x 2 m s-a trasat în așezarea civilă la 60 m sud de valul castrului cu val de pământ și la 10 m vest de drumul național Târgu Jiu – Petroșani, în dreptul km 83,600. Zona a fost afectată de lucrările de amenajare a drumului și de instalare a cablului optic de către ROMTELECOM în anul 1996. Până la - 0,30 m

se află o umplutură cu pietriș, modernă urmată de stratul de cultură din epoca romană. De la 0,50 m a apărut fundația unei locuințe executată din piatră de râu, fără mortar, surprinsă pe două laturi, de vest și de nord. Latura de vest a fost cercetată pe lungimea de 4,70 m, iar cea de nord pe 1,80 m. În interior s-a descoperit o « casetă » executată din cărămizi subțiri și două monede din bronz de la împărații Hadrian (117 d. Hr.) și Marcus Aurelius pentru Commodus (177 d. Hr.)

Pentru lămurirea situației acestei construcții, s-a extins cercetarea în anul următor cu caseta C1/1998, dezvoltată din S2/1997, cu dimensiunile 7 x 7 m. Aici s-a găsit o încăpere de la un edificiu roman cu o interesantă instalație de încălzire – *hipocaustum* – diferită de ceea ce se cunoaște până acum (fig. 1).

Încăperea are latura de nord de 5,50 m, latura sudică de 6 m, cea de est de 5,80m. iar cea de vest de 5,70 m. Zidurile aveau grosimea de 0,65-0,55 m, construite din mai multe rânduri de pietre de râu, fără mortar. Paralel cu latura de sud, în interiorul încăperii, s-a găsit un zid din piatră de dimensiuni mai mici, gros de 0,50 m, probabil fundația de la un pridvor. Laturile de est și vest continuă spre nord, ceea ce demonstrează că edificiul avea mai multe încăperi, fapt ce urmează a fi cercetat în viitor. Ușa se află pe latura de est la 2,80 m de colțul de nord-est ; pragul, lat de 1 m, era marcat de prezența cărămizilor în locul fundației.

În interiorul încăperii s-au găsit mai multe cărămizi pătrate (29 x 29 x 5 cm., 21 x 21 x 6 cm.), « casete » de formă paralelipipedică, din lut ars cu pereți subțiri, pe care le putem considera a fi « pile ». De asemenea, s-au găsit resturile unui cuptor cu diametrul interior de 0,50 m și diametrul exterior de 0,70 m. Din interiorul încăperii s-au scos numeroase fragmente de țigle, olane și cărămizi cu puternice urme de arsură. Podeaua era făcută din piatră mărunță de râu așezată pe un strat subțire de nisip direct pe solul antic.

Materialul arheologic cuprinde puține fragmente ceramice de la vase de uz comun, de forme diferite și piese metalice (monede, fibule,

chei). Majoritatea acestora au fost descoperite în spațiul delimitat de zidul laturii de sud și cel paralel cu acesta din interiorul încăperii. S-au găsit 14 monede de bronz și argint emise de împărații Domitian, Traian și Hadrian.

Pe lângă monede, s-au găsit două geme gravate (intalii) din carneol provenind din Orient. Prima gemă, de formă ovală (15 x 10 mm) are gravat un Faun, cealaltă de aceeași formă, dar de dimensiuni mai mici (11 x 8 mm) are gravată figura zeiței Minerva (pl. 1/1-2). Este posibil ca gемеle să fi provenit de la sigilii deoarece au partea gravată plană, iar cea inferioară bombată. Sunt primele piese de acest fel descoperite la Bumbești Jiu și în zona de nord a Olteniei.

Din același loc provin și câteva fibule din bronz, unele dintre ele au email. Fibulele emailate sunt zoomorfe, variantele dragon și în formă de pasăre (pl. 1/3-4). Piesa în formă de dragon are email de culoare albastră, roșie, galbenă și verde, dimensiunile ei fiind de 5,5 x 1,5 cm., cu acul de prindere pe dedesubt și fără portagrafă. fibula are analogii în Britania, Germania, Pannonia și Olanda și se datează de la mijlocul secolului I până la mijlocul secolului al II-lea p. Chr. Cealaltă fibulă, cea în formă de pasăre, păstrează doar urme slabe de email de culoare roșie și albastră. Îi lipsește portagrafa și o parte din acul de prindere, precum și ciocul păsării. În general, acest tip de fibulă este datat în prima jumătate a secolului II p. Chr. Tot aici s-au descoperit și două fibule cu genunchi (pl. 1/5-6) cu capul semirotund, cu dimensiuni aproape egale (4 x 2,2 și 4 x 2,1 cm.). Acest tip de fibule datează de la începutul secolului I până în al treilea sfert al secolului al II-lea p. Chr. Cele mai bune analogii sunt cu fibulele produse în atelierul de la Napoca, deși fibulele cu genunchi sunt răspândite în Dacia, Pannonia și Noricum.

De asemenea s-au descoperit trei chei din bronz (6,8 x 2 cm.) ; (5,1 x 1,9 cm și 4,2 x 1,9 cm.) și una din fier (pl. 2/1-4). La acestea se adaugă două piese din bronz, cărora nu le putem preciza utilitatea (piese de port sau harnașament), un ac din bronz, mai multe piroane din fier și un cuțit (pl. 2/5-7).

Secțiunea S1/1999, orientată est-vest, cu dimensiunile de 14 x 2 m s-a deschis la 4 m nord de încăperea locuinței descoperită în săpăturile din 1997-1998. Stratigrafia este aceeași ca pentru restul secțiunilor deschise în această stațiune. Stratul vegetal coboară până la 0,20 m, excepție făcând zona cuprinsă între carourile 9-14, unde până la 0,40-0,50 m se află un strat de umplutură modernă ; urmează până la 0,90-1 m nivelul de cultură roman sub care apare pământul steril din punct de vedere arheologic.

În secțiune s-au dezvelit fragmente de ziduri, un cuptor și paviment din piatră mărunță (fig. 2). La 0,52 m, în caroul 2 au apărut resturile unui zid, deranjat de un șanț executat de ROMTELECOM. Între carourile 4-6 se întinde pe trei laturi un zid construit din piatră de râu așezată în mai multe rânduri, fără a fi legat cu mortar. Interiorul acestui zid este umplut cu multă cărămidă pisată, mortar de var (*cociopesto*) ceea ce ne face să presupunem că ar fi vorba despre *opus signinum*. Zidul a apărut la 0,50 m și coboară până la 0,78 m. Lângă acest zid, în profil (fig. 3), între carourile 6-9 se întinde un nivel de dărâmatură (cu fragmente de cărămidă, țigla și urme de var) gros de cca. 10 cm. Spre capătul de est al secțiunii, în carourile 11-12 au apărut urme puternice de arsură.

La 0,50 m, în caroul I a apărut un paviment din piatră mărunță, ceea ce a dus la deschiderea unei casete pe latura de sud a secțiunii, între carourile 1-4. Casetă C1/1999 are dimensiunile de 3,40 x 2,10 m. În interiorul ei s-au descoperit resturile unui zid de piatră la 0,65 m în partea de est a casetei. Zidul, deranjat de lucrările ROMTELECOM, nu pare a avea vreo legătură cu cel de pe latura de vest din încăperea descoperită în 1998 (care părea a continua spre nord). Pavimentul din piatră mărunță de râu a apărut la 0,45 m pe latura vestică a C1/1999.

În carourile 2-3 din S1/1999 s-au descoperit resturile unui cuptor care continuă și pe latura de nord a C1/1999. Cuptorul, construit din cărămizi (una din ele pătrată 29 x 29 x 8 cm) lipite cu mortar de var, cu piatră la bază, are diametrul de aproximativ 1 m. Nu s-a păstrat decât

partea de sud a cuptorului, mai precis patru rânduri de cărămizi. În interiorul său, care se adâncește până la 0,50 m față de nivelul de calcare antic și 1,10 m față de nivelul actual al solului, s-au găsit mult cărbune, cenușă și chirpic ars. De jur împrejurul cuptorului existau pietre de râu, aflate pe fundul construcției, cele din apropierea cărămizilor cuptorului prezintă urme de arsură.

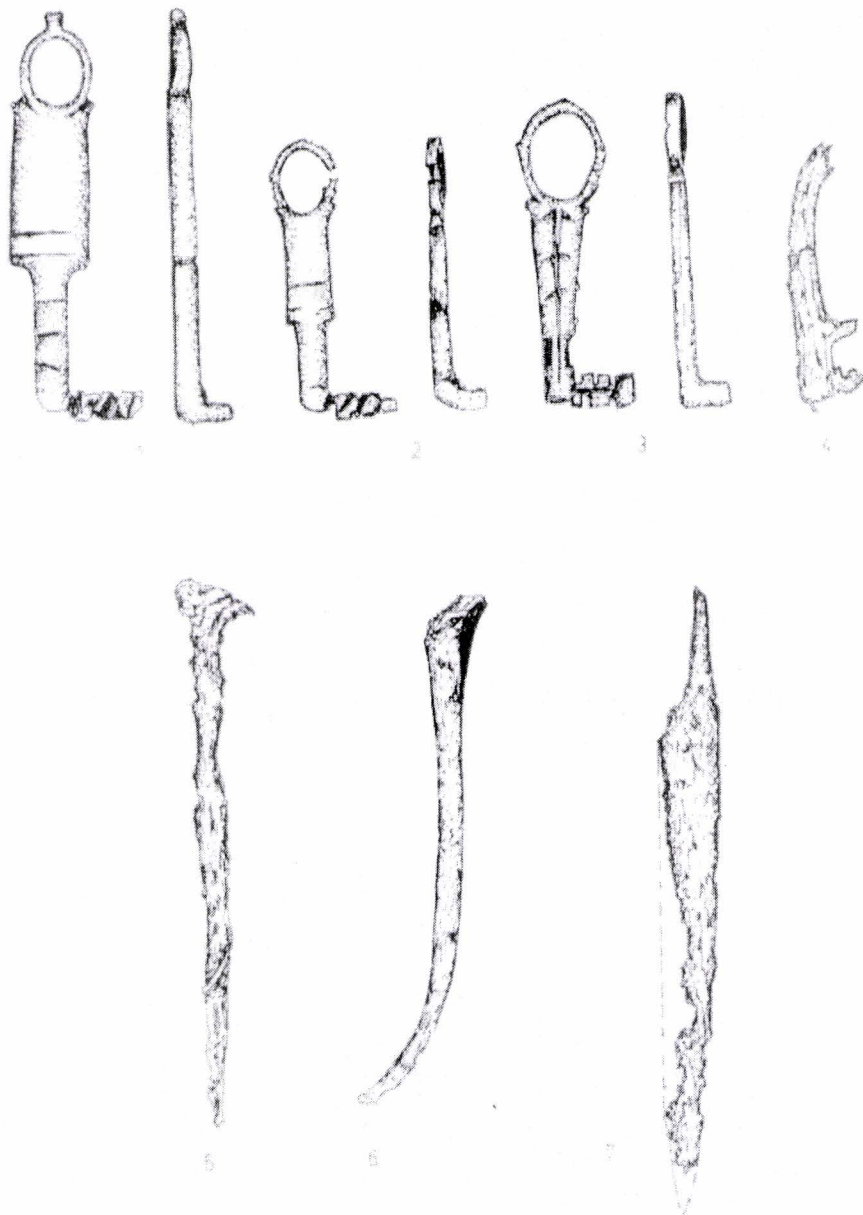
Materialul ceramic descoperit în S1/1999 este reprezentat de numeroase fragmente ceramice provenind de la vase de uz comun (oale, două căni mici fără toartă), țigle, fragmente de cărămizi întregi, unele pătrate (20 x 20 x 5 cm.). Din zona cuptorului avem un fund de vas de sticlă (pahar ?).

În secțiune au apărut și multe fragmente metalice de la piroane din fier, un fragment de vas din bronz, iar în caroul 3, la 0,55 m, s-a găsit o cataramă din bronz. În caroul 1, la 0,40 m, s-a găsit o monedă de bronz de la împăratul Hadrian.

Obiectele găsite în această secțiune aparțin aceleiași perioade în care se încadrează și cele descoperite în anii anteriori, ceea ce sprijină ideea datării așezării civile de la Bumbești Jiu – « Vârtop » în prima jumătate a secolului II d. Hr.

Planșa 1. Obiecte descoperite în așezarea civilă de la Bumbesti Jiu - "VârTOP"; 1,2 gema (scara 3X1); 3,4 fibule zoomorfe emailate; 5,6 fibule cu genunchi; 7 ac de bronz (3-7 scara 1:1)

Plansa 2. Obiecte de metal din așezarea civilă romană de la Bumbști Jiu - "Vârtop"; 1-3 chei din bronz; 4 cheie din fier; 5-6 cuie; 7 cuțit (1-7 scara 1:1)

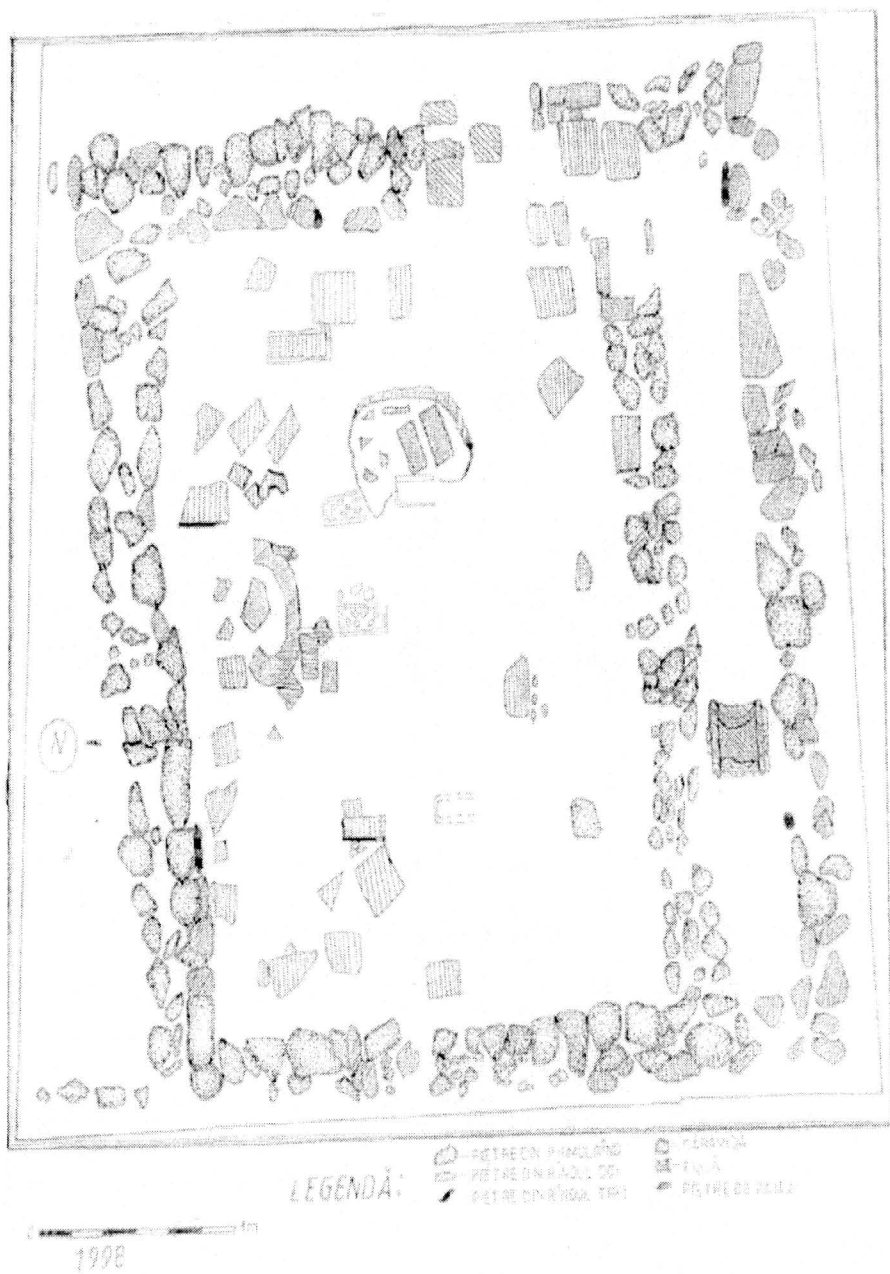

Fig. 1. Bumbesti Jiu - "Vârtop" C₁ / 1998 planul săpăturii

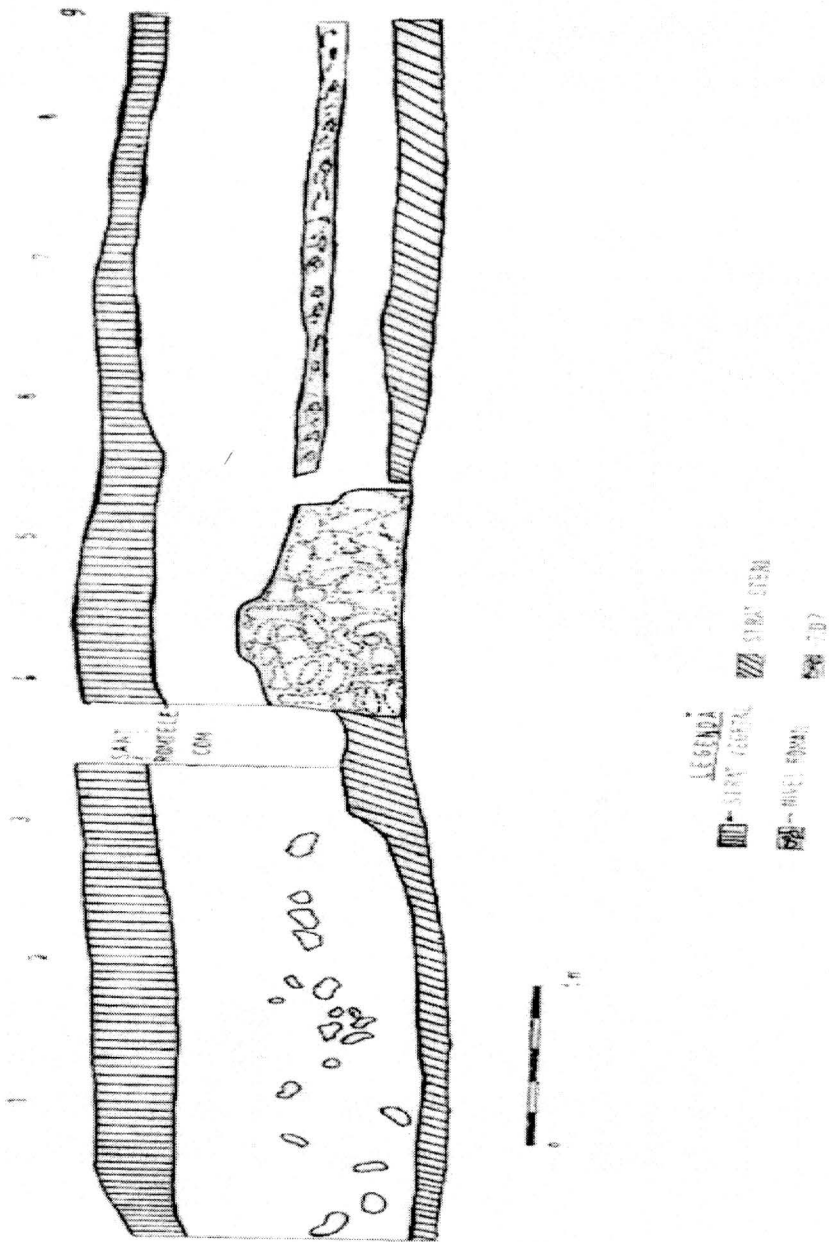

Fig. 3. Bumbești Jiu - "Vârtope" S₁/1999 profilul nordic al secțiunii